

Nationell planering av foder- och livsmedelskontroll primärproduktion

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

För att vara riskbaserad och enhetlig planeras länsstyrelsernas kontroll av livsmedels- och foderföretag i primärproduktionen nationellt. Här kan du läsa om stegen från nationell kontrollplanering till val av kontrollobjekt och regelbunden kontroll i alla branscher.

Nationell planering för bättre foder- och livsmedelskontroll

Det är länsstyrelserna som ansvarar för kontrollen av livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen.

För att den offentliga kontrollen av livsmedels- och foderlagstiftningen ska bli riskbaserad och enhetlig i hela Sverige finns en gemensam nationell kontrollplanering.

Den nationella kontrollplaneringen omfattar risk, redlighet och andra faktorer som har betydelse för efterlevnaden av lagstiftningen för säkra livsmedel, säkert foder och att ingen blir lurad. Kontrollplaneringen tar också hänsyn till operativa mål och aktiviteter för att nå målen, ny och kommande lagstiftning, resultat från offentliga kontroller, övervakning och revisioner, krav från regering eller myndigheterna i livsmedelskedjan och annan omvärldsbevakning, som till exempel oro från konsumenter, frågor från branschorganisationer och media.

Hur den offentliga kontrollen ska genomföras regleras bland annat i förordning (EU) 2017/625. I förordningen används begreppet aktör. Med aktör menas på den här sidan livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen och därmed sammanhängande verksamhet. I vissa fall används även ordet verksamhetsutövare.

Den nationella planeringen består dels av en fyraårig övergripande planering, dels av en ettårig, mer detaljerad planering. Den ettåriga planeringen anger vilka branscher som ska kontrolleras det kommande året, hur många objekt som ska kontrolleras i varje bransch och om kontrollen av branschen ska ha något specifikt fokus. Den ettåriga kontrollplaneringen fastställs i september året innan den ska användas.

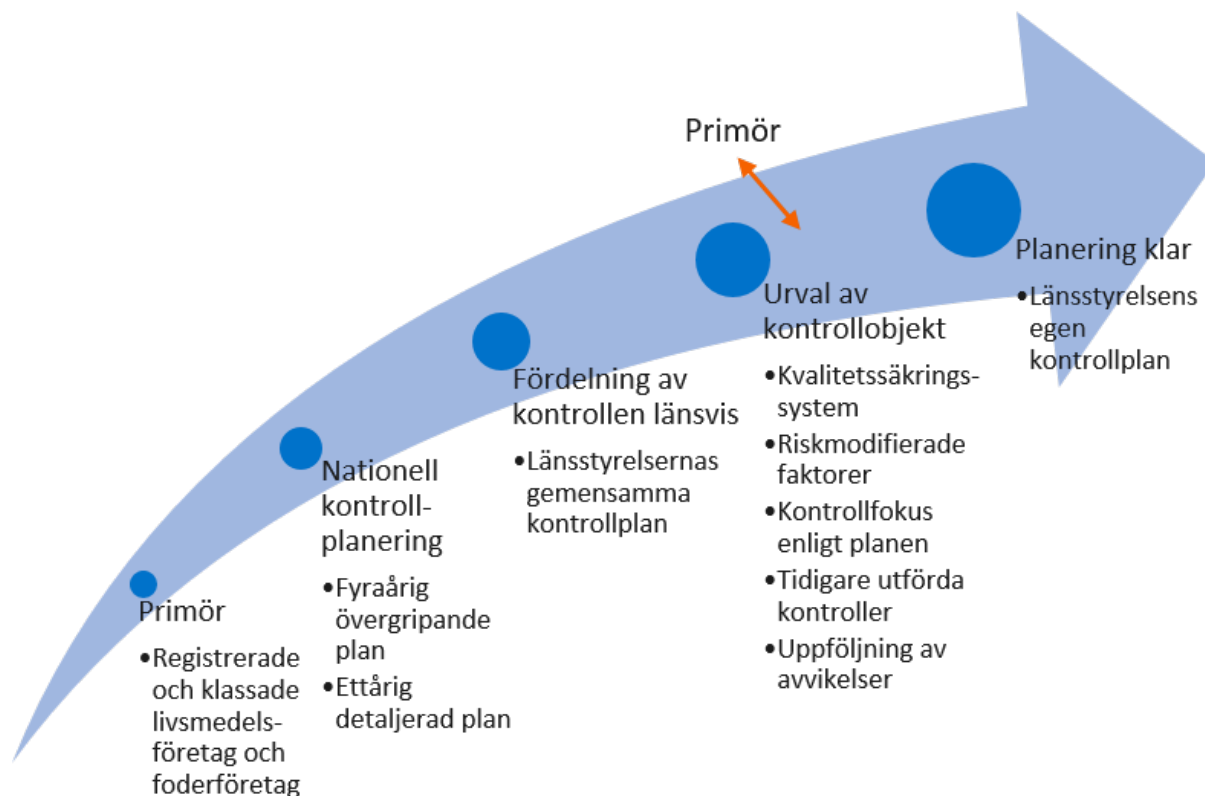
Ett kontrollobjekt kan både vara en livsmedelsanläggning och en foderanläggning och kontrollerna omfattar både livsmedelslagstiftningen och foderlagstiftningen, om inget annat anges i planen. Det innebär till exempel att aktörer som föder upp livsmedelsproducerande djur eller odlar spannmål för både livsmedels- och foderändamål ska kontrolleras både med avseende på livsmedelslagstiftningen och på foderlagstiftningen.

En aktör som enbart har foderverksamhet, till exempel odling av grovfoder, kontrolleras enbart med avseende på foder, och en aktör som enbart har livsmedelsverksamhet, till exempel fiske och insamling av bär och svamp, kontrolleras enbart med avseende på livsmedel.

Kontrollerna fördelas mellan länsstyrelserna i förhållande till hur många anläggningar som är registrerade i respektive län och inom respektive bransch. Det innebär att sannolikheten för att få kontroll är lika för alla anläggningar i samma bransch, oavsett var i landet anläggningarna finns.

Detta resulterar i den ettåriga nationella kontrollplanen som är gemensam för länsstyrelserna.

Länsstyrelsens register över livsmedels- och foderanläggningar, Primör, är ett viktigt underlag när den nationella kontrollplaneringen tas fram och beslut fattas om hur många objekt per bransch som ska kontrolleras. Valet av kontrollobjekt görs också med hjälp av uppgifter ur registret.

Den nationella kontrollplaneringen för primärproduktionen ingår i Sveriges fleråriga nationella kontrollplan för livsmedelkedjan (NKP).

Nationell planering av foder- och livsmedelskontrollen i primärproduktionen - NKP-webben

Regelbunden kontroll i alla branscher

Branscherna i primärproduktionen är indelade i olika prioritetsskylar. Vilka branscher som tillhör vilken prioritetsskyl framgår av prioritetsmodulen.

Prioritetsmodulen - primärproduktion

Enligt förordning (EU) 2017/625 ska kontrollen vara regelbunden och riskbaserad. Den nationella planeringen ska säkerställa att alla branscher kontrolleras regelbundet och riskbaserat genom att ange kontrollprioritet och kontrollfrekvens för samtliga branscher och hur många kontrollobjekt som ska kontrolleras per år. Utgångspunkt för planeringen är att samordna livsmedels- och foderkontrollerna. På så sätt minimeras också kontrollbesöken hos den enskilda aktören.

Grundprincipen nationellt är att branscher i den högsta prioritetsskylan kontrolleras varje år och branscher i den lägsta vart fjärde år, men variationer förekommer. Kontrollprioriteten är högst för branscher i prioritetsskyl 1 och lägst hos branscher i prioritetsskyl 4.

Syftet är att prioritera kontrollerna till branscher med störst risker, störst möjligheter att påverka och reducera riskerna redan i primärproduktionen och till branscher med stor produktion i Sverige. Det innebär att 40 % av alla kontroller ska ske hos kontrollobjekt i prioritetsskyl 1, 20 % i prioritetsskyl 2 och så vidare, och 15 % av alla kontroller ska tillhöra kategorin "Övrig riskbaserad kontroll".

Tabell 1 beskriver hur kontrollerna ska fördelas mellan de fyra prioritetsskylarna, hur ofta branscherna ska kontrolleras och kontrollprioriteten, det vill säga hur stor andel av det totala antalet kontrollobjekt som ingår i planeringen ska kontrolleras per prioritetsskyl. Kolumnen längst till höger visar hur kontrollerna fördelas när totalt 1000 kontrollobjekt ingår i den nationella planeringen.

Tabell 1: Branschvis, generell, fördelning av de riskbaserade kontrollerna av primärproducenter.

Prioritetsklass	Generell kontrollfrekvens per bransch	Kontrollprioritet	Fördelning av antalet kontroller mellan prioritetssklasserna, om totalt 1000 objekt ska kontrolleras per år
Branscher i prioritetsklass 1	Årligen	40 %	400
Branscher i prioritetsklass 2	Vart annat år	20 %	200
Branscher i prioritetsklass 3	Vart tredje år	15 %	150
Branscher i prioritetsklass 4	Vart fjärde år	10 %	100
Övrig riskbaserad kontroll	Årligen	15 %	150

Den riskbaserade kontrollen ska vara behovsstyrd. Den generella planeringen ses därför över varje år när den ettåriga planeringen görs och uppdateringar görs om det behövs.

Kriterier för fördelning av kontroller mellan branscherna

För att kontrollerna ska bli riskbaserade och på nationell nivå kriterier tagits fram. Kriterierna beskrivs i tabell 2.

Tabell 2: Kriterier för fördelning av kontrollerna på branschnivå.

Kriterier	Konsekvens
Kontrollprioritet och kontrollfrekvens: Högre prioritetsklass ger högre kontrollprioritet och tätare kontrollfrekvens	Fördelningen av kontrollerna följer tabellen ovan men justeringar kan göras enskilda år i samband med den årliga riskuppdateringen och omvärldsbevakningen, då utkastet till den ettåriga planen tas fram.
Kontrollerna fördelas proportionerligt mellan och inom prioritetssklasserna	Grundprincipen är att alla anläggningar i samma prioritetssklass ska ha samma sannolikhet att få kontroll. Vidare har en anläggning som tillhör prioritetssklass 1, till exempel en mjölkproducent, generellt sett större sannolikhet att få kontroll än en anläggning i prioritetssklass 3, till exempel en biodlare. Justeringar kan göras i samband med att den ettåriga kontrollplanen tas fram eller när enskilda länsstyrelser tar fram sin egen kontrollplan.

Kriterier	Konsekvens
<p>Tar hänsyn till antalet registrerade anläggningar/aktörer inom varje bransch och inom varje prioritetssklass</p>	<p>Alla anläggningar i samma prioritetssklass har samma sannolikhet att väljas ut för kontroll.</p> <p>Det innebär till exempel att en mjölkproducent och en odlare av bladgrönsaker på friland har lika stor sannolikhet att få kontroll, eftersom båda tillhör prioritetssklass 1. Hur ofta den enskilda anläggningen kontrolleras beror dock på vilken erfarenhetssklass anläggningen har: en anläggning i erfarenhetssklass D har högre kontrollprioritet än en anläggning i samma bransch som är placerad i erfarenhetssklass A.</p>
<p>Utgår från aktörernas huvudsakliga verksamhet</p>	<p>Den nationella kontrollplaneringen utgår, precis som prioritetsmodulen, från den huvudsakliga produktionsinriktningen (bransch) som varje aktör har registrerat.</p> <p>Anpassningar kan göras i den ettåriga planen, vilket gör att modellen är flexibel. Kontrollplaneringen kan till exempel omfatta alla anläggningar som har verksamhet inom en viss produktionsinriktning, oavsett om det är den huvudsakliga produktionsinriktning eller en sekundär verksamhet, vid sidan om den huvudsakliga produktionsinriktningen. Syftet med detta är att vid behov kunna inkludera alla som är aktiva inom en viss bransch i den nationella kontrollplaneringen.</p>
<p>Anger antalet kontrollobjekt per bransch och år nationellt</p>	<p>Leder modellen till att det totala antalet kontrollobjekt som ska kontrolleras inom en bransch blir ett decimaltal avrundas det alltid uppåt till närmaste heltal om antalet är färre än 50 och uppåt till närmaste heltal om det är 50 eller fler.</p> <p>Leder modellen till att det totala antalet kontrollobjekt inom en bransch på nationell nivå blir 5 st. eller färre avrundas antalet alltid uppåt till 5 st. Skälet till detta är att om antalet kontroller blir för få är det svårt att upprätthålla kompetens och kvalitet i kontrollen.</p>
<p>Kontrollen omfattar både huvudsaklig produktionsinriktning och sekundära produktionsinriktningar</p>	<p>Den nationella planeringen utgår generellt sett från branscher och anläggningarnas huvudsakliga produktionsinriktning. När kontrollerna genomförs bör dock samtliga aktuella produktionsinriktningar kontrolleras hos verksamhetsutövaren.</p>

Övrig riskbaserad kontroll

85 % av alla kontroller på nationell nivå är fördelade mellan prioritetssklasserna, där 1 är högsta och 4 lägsta prioritetssklass. De resterande 15 % av kontrollerna är "Övriga riskbaserade kontroller", vilka kan fördelas inom prioriterade områden. Fördelningen av dem görs i samband med den årliga riskuppdateringen och

omvärldsbevakningen, då underlaget till den ettåriga planen tas fram. Vissa år kommer alla 'Övriga riskbaserade kontroller' fördelas på utvalda branscher, andra år kommer en del kontroller återstå och vara ofördelade.

Årlig riskuppdatering och omvärldsbevakning

Övriga riskbaserade kontroller som inte har fördelats i den ettåriga kontrollplanen kan länsstyrelserna själva besluta om hur de ska fördela. Läs mer om hur kontrollerna fördelas mellan länen på sidan Fördelning av kontrollen mellan länen.

Fördelning av kontrollerna mellan länen

Årlig workshop

Den fyraåriga och den ettåriga planeringen tas fram av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna gemensamt. Underlaget till den ettåriga planeringen erhålls vid en årlig workshop för riskuppdatering och omvärldsbevakning, där även SVA deltar. Jordbruksverket och Livsmedelsverket fastställer planeringen efter samråd med länsstyrelsernas chefsnätverk för djurskydd och veterinära frågor (28-nätverket).

Årlig riskuppdatering och omvärldsbevakning

Kontrollen fördelas mellan länen

Den ettåriga kontrollplaneringen används för att fördela kontrollerna mellan länen. Det sker utifrån hur många anläggningar som finns i respektive län och inom respektive bransch, så att det blir en proportionerlig fördelning i landet. När kontrollerna har fördelats mellan länen ansvarar varje myndighet för att upprätta sin egen kontrollplan för det kommande året.

Fördelning av kontrollerna mellan länen

Val av kontrollobjekt

Med utgångspunkt från den ettåriga kontrollplanen väljer varje länsstyrelse ut sina egna kontrollobjekt. När dessa väljs ut ska myndigheten ta hänsyn klassningen av anläggningen, till riskmodifierande faktorer, erfarenheter från tidigare utförda kontroller med mera. Ett specifikt kontrollfokus enligt den nationella planeringen kan påverka valet av kontrollobjekt. Det kan också påverka innehållet i kontrollen vid själva kontrollbesöket.

Uppföljning av avvikelser från tidigare kontrollbesök kan ingå i planeringen, om uppföljningen görs i samband med en planerad riskbaserad kontroll som omfattar alla relevanta krav i lagstiftningen. Omfattar kontrollen enbart uppföljning av att avvikelser åtgärdats på ett verkligt sätt, betraktas kontrollen som en renodlad uppföljande kontroll och inte som en planerad riskbaserad kontroll. Utöver den nationella tilldelningen kan länsstyrelsen vid behov lägga till ytterligare kontroller. Motiven till det bör framgå av länsstyrelsens egen kontrollplan.

Val av objekt för foder- och livsmedelskontroll i primärproduktionen

Hur kommer ett integrerat foder- och livsmedelsanläggningsregister påverka den nationella planeringen?

Den nationella kontrollplaneringen utgår för närvarande från antalet registrerade livsmedelsanläggningar. Många livsmedelsföretag är per automatik även foderföretag, till exempel de som föder upp och utfodrar livsmedelsproducerande djur. Dessa anläggningar har hittills varit registrerade på i två olika register; ett livsmedelsanläggnings- och kontrollregistret (Primör) och ett foderanläggningsregistret (Fanny).

Jordbruksverket och länsstyrelserna driver ett gemensamt projekt som syftar till att integrera foderanläggningsregistret i Primör. På så sätt undviks dubbelregistreringar och den nationella kontrollplaneringen kan på ett bättre sätt ta hänsyn till samtliga registrerade och godkända anläggningar med primärproduktion. Sammanslagningen av registren kan eventuellt leda till att det totala antalet

kontrollobjekt som omfattas av den nationella kontrollplaneringen i primärproduktionen ökar. Det beror på att kontrollfrekvensen på nationell nivå står i relation till det totala antalet kontrollobjekt som finns i registret. Hur många kontrollobjekt som finns i registret påverkar helt enkelt antalet objekt som ska kontrolleras under ett år.

För att kontrollfrekvensen ska vara oförändrad på nationell nivå, även efter sammanslagningen av registren, kan det innebära att antalet objekt som ska kontrolleras kommer att öka om det totala antalet objekt i registret ökar. När sammanslagningen är klar kan med andra ord innebära att fler än 1000 objekt kommer att kontrolleras under ett år. Men sannolikheten för en enskild anläggning att få kontroll kommer att vara oförändrad.

Senast uppdaterad 15 november 2021 Ansvarig grupp SV_KL